

neztrácí svůj teoretický a systémový přístup k jazyku. Svůj skeptický postoj k povýšení nahodilosti na systémový princip si může dovolit: psal o něm již před desítkami let a navíc jej začlenil do celkové teorie generování a interpretace jazykových struktur. Ocitujeme si, jak Kořenský reaguje na tuto módní vlnu: „*Zdá se, že má-li být metafora hernosti racionálně konceptualizována, znamená to učinit krok „před“ zrcadlo postmoderny a do jisté míry znovu pokorně hledat adekvátní způsoby artikulace vysoce dynamické, interaktivní, dialektické, vytvářivé a vytvářené skladebnosti nejvyšších řádů složitosti. V nich je řeč bezpochyby mnohem více než reprezentující instrument privilegovaně reflektujícího subjektu, ale méně než „provždy-první-dané“. (...) Odpověď vážná připomene, že spíše než o krok zpět jde o pohyb k racionalitě s poučeností tím vším, co mimo jiné každou (nebo snad jen určitou, dosavadní) racionalitu popíralo. O pohyb k racionalitě nového typu.“ (s. 99 an.)*

Přes nesporné a uznávané kvality lingvistického myšlení nepřijala bohemistika Kořenského projekty za vlastní (ke své škodě, jak jsme poznamenali výše). Nestalo se to ani v dobách státního plánu základního výzkumu, ani v dobách přidělování grantů. Kořenský tak

může být dokladem toho, jak je sociální organismus vědecké obce konzervativní a rezistentní. Jeho konzervativnost se ještě zvýšila v devadesátých letech, protože sametová revoluce vyústila v gerontologizaci různých oborů, bohemistiku nevyjímaje, a současné ekonomické podmínky v podstatě vylučují generační obměnu vědecké obce. Je také zřejmé, že grantové komise nejsou nezávislé a že lze zařadit, aby respektovaly vůli a nálady v oboru bez přihlednutí ke kvalitě projektů.

Akademická bohemistika se tak dostala do patové situace, z níž se poprvé snažila vybřednout v šedesátých, podruhé v osmdesátých letech. Byl restituován citový a koutkařský přístup k jazyku, oživeny a komercializovány myšlenky Pražského lingvistického kroužku, ale zásadní projekty, přesto, že jsou k dispozici, jsou sociálně neprůchodné.

Soudíme tedy, že je velmi dobře, že kniha *Proměny myšlení o řeči* vyšla, neboť zakládá možnost k proměnám myšlení o některých Kořenského projektech, které nabízel a nabízí. Jako minimální program při nejmenším umožňuje vznik lingvistických projektů pro příští tisíciletí, pokud se sociální klima v akademické bohemistice změní.

Otakar Šoltys

Jitka Ortová: Kapitoly z kulturní ekologie

Praha, Karolinum 1999, 141 s.

Když Julian H. Steward ve své proslulé práci z roku 1955 *Theory of Culture Change: The Methodology of Multilinear Evolution* definitivně zavádí pojem kulturní ekologie, dává tím svoji odpověď na možnosti mechanického přenášení poznatků ekologie na lidskou společnost. Vyrovnává se tím se zakladatelskou koncepcí ekologie, nesoucí pečeť evoluční biologie, a to bez ohledu na používání některých sociologických termínů, jako jsou například „role“ pro pochopení komplexu vztahů organismu a prostředí. Vyrovnává se také s tzv. chicagskou školou v sociologii, která aplikuje, a nutno podotknout, že v mnoha případech velice úspěšně, ekologické principy evoluční biologie na prostředí města a jeho novou výstavbu po požáru Chicaga v roce 1871.

Steward otevírá otázku possibilismu versus environmentalismu ve vývoji kultury, i když si je sám vědom, že „začlenění kultury do ekologických souvislostí je velmi obtížné“. Se současnými zkušenostmi po zhruba padesáti letech můžeme dodat, že je to sice obtížné, ale nanejvýš nutné v souvislosti s netušenými následky demonstrace globální síly technické civilizace, pro kterou se stává biosféra Země omezeným a omezujícím faktorem jejího vlastního rozvoje, který nehodlá respektovat. Ekologické souvislosti kultury tak dostávají nový, naléhavý i praktický smysl.

Autorka se pustila do obtížného úkolu chronologicky představit vzájemné ovlivňování se a prorůstání koncepcí ekologických a kulturních. V tomto ohledu je třeba na jedné straně vyzdvihnout interdisciplinární charakter práce, i když je z textu zřejmé, že Jitka Ortová je doma především v kulturologii a nezapře, že dlouhá léta patří mezi kmenové vysokoškolské